

УДК 378.011.3-051:784]:[005.336.2:004.032.6]
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.73-2.5>

М. С. Касянчук

старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу
Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка

Ю. О. Дреєва

викладач кафедри академічного та естрадного вокалу
Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВОКАЛУ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті висвітлюються педагогічні умови формування фахової компетентності майбутнього викладача вокалу засобами мультимедійних технологій. На основі аналізу й узагальнення філософських і науково-педагогічних робіт авторами уточнено сутність дефініцій «умова», «педагогічна умова». У матеріалах статті розкривається зміст таких педагогічних умов формування фахової компетентності майбутнього викладача вокалу засобами мультимедійних технологій, як: дотримання педагогічної доцільності та стратегічної сфокусованості на майбутній професії; забезпечення матеріально-технічної бази для успішного навчання; дотримання ергономічних норм інтерактивної взаємодії між суб'єктами навчання; створення креативного контексту навчальної діяльності.

Автори вважають, що педагогічна умова дотримання педагогічної доцільності та стратегічної сфокусованості на майбутній професії має реалізовуватися у вищій системно, послідовно, з використанням доцільного матеріалу, який сприятиме формуванню у студентів професійних і фахових компетентностей, котрі їм знадобляться для подальшого опанування професії.

На думку авторів, наступна умова – дотримання ергономічних норм інтерактивної взаємодії між суб'єктами навчання – повинна реалізовуватися з урахуванням здоров'язбереження як кожного студента, так і викладача, створення психологічного комфорту в індивідуальних аудиторіях освітнього закладу, у діалоговій взаємодії студента з викладачем і студента з мультимедійними технологіями.

Важлива умова, висвітлена авторами у статті, – забезпечення матеріально-технічної бази для успішного навчання, яка може бути досягнута тільки за повної комп'ютеризації вищих освітніх закладів мистецького спрямування. Педагогічна умова створення креативного контексту навчальної діяльності розкрита авторами як умова, що має підтримувати, заохочувати та стимулювати студентів на розв'язання творчих, проблемно-пошукових завдань.

Базуючись на наукових доробках сучасних науковців, у роботі автори висвітлюють умови формування педагогічної креативності майбутніх викладачів вокалу засобами інтерактивних технологій, запропоновані О. Дунаєвою, й умови розвитку педагогічної креативності в освітньому процесі, запропоновані С. Смирновим.

У статті визначено шляхи подальшої наукової роботи у напрямі проведення педагогічного експерименту із формування фахової компетентності майбутнього викладача вокалу у вищому закладі освіти мистецького спрямування та впровадження методики в освітній процес із залученням мультимедійних технологій.

Ключові слова: фахова компетентність, педагогічні умови, викладач вокалу, мультимедійні технології, засоби.

Постановка проблеми. Стрімкий прогрес комп'ютерних технологій у ХХІ ст., винайдення звукозасторожувальних і звукозаписуючих пристроїв, технічних засобів навчання відкривають нові можливості для осучаснення та модернізації методологічних підходів до навчання студентів музичного мистецтва, вокального зокрема, у вищих закладах освіти. Проблема обмеженого використання технічних засобів навчання для вдосконалення вокального навчання стоїть у багатьох установах освіти дуже гостро.

Структура сучасної системи вищої музичної освіти, яка передбачає високий рівень теоретичних узагальнень, широту і масштабність мислення, професійну актуалізацію здобутих знань і вироблених умінь, цілеспрямований розвиток професійно значущих якостей особистості, дає можливість випускникові ВЗО не тільки бути транслятором музичної культури у школі, а й також реалізовувати свої знання та вміння як педагога-музиканта, лектора, виконавця-інструменталіста, вокаліста, диригента, акомпаніатора, керівника музично-творчого колективу.

Неодмінним компонентом фахового становлення майбутнього викладача вокалу виступає його вокально-виконавська підготовка. Ефективність будь-якого педагогічного процесу закономірно залежить від умов, за яких він проходить [6, с. 172].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз науково-методичної літератури засвідчує велику зацікавленість співаків-педагогів, музикознавців проблемою підвищення якості співу особистості (О.А. Апраксина, Д.Л. Аспелунд, В.А. Багадуров, О.М. Вербов, М.Г. Гарсія). Питанню покращення вокального навчання за допомогою ТНЗ присвячені наукові роботи А. Аракелян, О. Полякової, Н. Оленьчик, О. Мещеркіна. Однак питання підвищення якості співу у майбутніх викладачів вокалу засобами комп'ютерної техніки залишається недостатньо дослідженим.

Вивченням і застосуванням комп'ютерних технологій і мультимедійних методик у сфері гуманітарних наук займалися науковці Л. Бородкін, Л. Минович Т. Манфред, А. Бінгхем, П. Меннінг; в освітній галузі – М. Жалдак, В. Ткачук; у мистецтві – І. Гайденко, Б. Голешевич, М. Опалев, Л. Покровщук, Я. Пруденко, К. Фадеева; у процесі музичного навчання – О. Бондаренко, О. Бордюк, Ю. Дворник, В. Луценко, Н. Новикова, О. Піксаєва, О. Чайковська та ін. Проте проблема формування фахової компетентності майбутнього викладача вокалу засобами мультимедійних технологій висвітлена недостатньо.

У зв'язку з цим актуальною стає проблема модернізації фахової підготовки майбутнього викладача вокалу з урахуванням напрацювань науковців, котрі досліджували процес підготовки майбутніх фахівців мистецької галузі.

Мета статті. Головною метою цієї статті є висвітлення педагогічних умов формування фахової компетентності майбутнього викладача вокалу засобами мультимедійних технологій.

Виклад основного матеріалу. Поняття «умова» у філософському аспекті означає умову як сукупність об'єктів (речей, процесів, відносин), необхідних для виникнення, існування або зміни об'єкта [2, с. 286]. У словнику з освіти та педагогіки під редакцією В. Полонського «умова» визначається як сукупність перемінних природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх впливів, що зумовлюють фізичний, психічний, моральний розвиток людини, її поведінку [3, с. 36].

А. Семенова та В. Стасюк під «педагогічними умовами» розуміють обставини, від яких залежить і за яких відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групи людей [4, с. 9].

Нами визначено такі педагогічні умови формування фахової компетентності майбутнього викладача вокалу:

1) дотримання педагогічної доцільності та стратегічної сфокусованості на майбутній професії;

2) дотримання ергономічних норм інтерактивної взаємодії між суб'єктами навчання;

3) забезпечення матеріально-технічної бази для успішного навчання;

4) створення креативного контексту освітньої діяльності.

Беручи до уваги обсяг програмного забезпечення в галузі музичного мистецтва, його функціональне призначення та різний ступінь складності у засвоєнні, а також доцільність його використання у музичному навчанні, ми визначили таку педагогічну умову, як *дотримання педагогічної доцільності та стратегічної сфокусованості на майбутній професії*.

Організація навчального процесу із чітко визначеним обсягом навчальної інформації, яка є професійно затребуваною, сприяє впорядкованості знань, досягненню кінцевого результату – сформованості фахової компетентності.

«Кількість інформації або ентропії мінімальна там, де процес селекції та організації максимальний, і навпаки – максимальна там, де вибірка символів повністю випадкова. Іншими словами, чим більше обмежень накладаємо на наявні можливості, тим більш впорядковану систему отримуємо. Якщо ж зняти усілякі обмеження, то можливості зіллються в абсолютну непередбачуваність, що означає розпад системи, ентропію» [7, с. 18].

Отже, аби освітній процес відбувався найефективнішим чином, потрібно, щоб навчання у вищій відбувалося системно, послідовно, поданий студентам матеріал мав доцільний характер і формував у них професійні та фахові компетентності, які їм знадобляться у подальшій професійній діяльності.

Дотримання ергономічних норм інтерактивної взаємодії між суб'єктами навчання як наступна педагогічна умова сприятиме повній і якісній взаємодії індивіда із зовнішнім середовищем, умовами існування. Особливого значення набуває проблема здоров'язбереження, психологічного комфорту у діалогічній взаємодії між суб'єктами навчального процесу та засобами мультимедіа, оскільки лише здоровий, життєво активний організм здатний до перетворень у всіх сферах людського буття. Ми переконані в тому, що від ступеня володіння здоров'ям майбутніх фахівців залежить якість процесу фахової підготовки.

Відомо, що в основі ергономічних досліджень лежить людина у процесі діяльності, її функціональні можливості за умов робочого середовища, збереження її здоров'я й оптимізація праці. Саме тому дотримання ергономічних норм у процесі взаємодії з мультимедійними засобами сприятиме здоров'язбереженню майбутніх фахівців і високій продуктивності засвоєння ними фахових знань.

Принципово важливою є наступна умова – *забезпечення матеріально-технічної бази для успішного навчання*, яке може бути досягнуте за повної комп'ютеризації музичних навчальних закладів – створення спеціалізованих музичних комп'ютерних лабораторій, оснащених необхідним апаратним і програмним забезпеченням (комп'ютерами, MIDI-клавіатурами, акустичними системами, мультимедійним обладнанням, мікрофонами, аудіотеками тощо).

Сучасна освітня технічна база містить велику кількість музичної програмної продукції. Це зумовлює необхідність ретельно підходити до її відбору та впровадження у навчальний процес. Головними перевагами ми вважаємо: 1) підпорядкування її навчальній меті; 2) можливість придбання навчальним закладом ліцензійних програмних пакетів і, за їхньої відсутності, використання альтернативних безкоштовних програм; 3) простий і зручний інтерфейс (швидке вивчення якого дасть можливість використовувати більше часу на оперативне вирішення виникаючих питань); 4) функціональність (з огляду на кількість і якість виконуваних операцій, зміст і види інструментарію, сумісність тощо); 5) самоцінність і доцільність використання у майбутній фаховій діяльності; 6) можливість постійного оновлення апаратно-програмних засобів із відповідним периферійним обладнанням.

Наступною педагогічною умовою є *створення креативного контексту навчальної діяльності*, яке ми вбачаємо у:

- постановці проблемних навчальних завдань, що вимагають творчих вирішень;
- підтриманні ініціативи студентів;
- наданні можливостей експериментувати;
- заохоченні вмінь знаходити, формулювати та ігнорувати проблеми;
- заохоченні розумного ризику;
- наданні часу для творчого мислення;
- розвитку толерантності до невизначеності;
- заохочуванні та винагородженні творчих ідей і результатів творчої діяльності;
- підготовці до перешкод на шляху творчої особистості;
- стимулюванні подальшого розвитку.

На думку О. Дунаєвої, процес формування педагогічної креативності майбутніх викладачів вокалу відбуватиметься більш продуктивно завдяки впровадженню інтерактивної технології, змістову основу якої становлять такі педагогічні умови:

- усвідомлення студентами на рівні переконань соціально-професійної вагомості педагогічної креативності через організацію педагогічного спілкування у підсистемі «викладач – студент – учень», підґрунтям якого виступають інноваційні процеси в освітній галузі;
- створення педагогічно-креативного середовища у вищій школі;

– сприяння розвитку позитивної професійної «Я-концепції» майбутніх викладачів.

Створення умов для самореалізації особистості майбутнього викладача, розвитку його креативних і творчих можливостей, власних педагогічних поглядів, неповторних технологій діяльності є дуже важливим під час професійної підготовки. Сутність такого підходу І. Зязюн вбачає в орієнтації підготовки на самореалізацію майбутнього вчителя у викладацькій діяльності; ціннісно-смисловому розумінні завдань, які вирішуються в ході учіння; цільовій установці на формування особистості креативного типу, для якої педагогічна творчість, «вихід за усталені стереотипи» стає способом професійного буття; варіативно-пошуковому характері процесу підготовки, де активними «співучасниками» формування змісту учіння є самі студенти [1, с. 3].

У тому ж контексті С. Смирнов зазначає, що для розвитку педагогічної креативності в освітньому процесі необхідні такі умови: не пригнічувати інтуїцію студента, а заохочувати до спроб використовувати інтуїцію та спрямовувати її на подальший логічний аналіз висунутої ідеї; формувати упевненість у своїх силах; спиратися у процесі навчання на позитивні емоції, оскільки негативні пригнічують вияв креативності; стимулювати студентів до самостійного вибору цілей, завдань і засобів їх рішення; боротися з орієнтацією на думку більшості; розвивати уяву та не пригнічувати схильність до фантазування; формувати чутливість до суперечностей, оскільки вони є джерелом нових питань і гіпотез; частіше використовувати завдання відкритого типу, де немає одного рішення; застосовувати проблемні методи навчання, стимулюючи настанови на самостійне відкриття нового знання; заохочувати прагнення бути самим собою, слухати своє «Я», усіляко виявляти свою пошану й увагу до кожного [5, с. 132].

Висновки і пропозиції. Отже, узагальнюючи вищевикладений матеріал, можна підсумувати, що технічні засоби навчання покращують якість знань студентів, допомагають їм у вирішенні виконавських завдань, сприяють мотивації для отримання фаху та майбутньої професії. Впровадження педагогічних умов формування фахової компетентності майбутнього викладача вокалу у систему вищої мистецької освіти підвищить рівень використання засобів мультимедіа викладачами вокалу, допоможе їм краще орієнтуватися у природі співацького звуку та використовувати потрібні приладдя у власній практичній діяльності. Перспективи подальших досліджень вибраної теми стосуються питання технології формування фахової компетентності у майбутнього викладача вокалу засобами мультимедійних технологій.

Список використаної літератури:

1. Абдуллин Э.Б., Николаева Е.В. Теория музыкального образования : учебник. Москва : Академия, 2004. 336 с.
2. Масол Л. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти : посібник для вчителя. Київ : Педагогічна думка, 2010. 232 с.
3. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: Теорія : підручник. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
4. Бабанський Ю.К. Рациональная организация учебной деятельности. Москва : Знание, 1981. 96 с.
5. Байденко В.И. Выявление состава компетенций выпускников вузов как необходимый этап проектирования ГОС ВПО нового поколения : методическое пособие / Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. Москва, 2006. 72 с. URL: http://www.ugtu.net/sites/default/files/posobie_vyyavlenie_sostava_kompetenciy_vypusknikov_vuzov.pdf.
6. Баловсяк Н. Інформаційна компетентність фахівця. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2004. № 5. С. 21–28.
7. Голешевич Б.О. Эвристические основы педагогики общего музыкального образования : монография. Могилев : УО «МГУ им. А.А. Кулешова», 2009. 272 с.
8. Залогова Л.А. Компьютерная графика : учебное пособие. Москва : БИНОМ. Лаборатория знаний, 2005. 212 с.
9. Мережко Ю.В., Киченко Т.О. Формування фахової компетентності майбутнього викладача вокалу засобами мультимедійних технологій : колективна монографія. *Vector of modern pedagogical and psychological science in Ukraine and EU countries*. Riga : Izdevnieciba Baltija Publishing, 2020. Р. 2. С. 445–463. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/47>.
10. Цюлюпа Н.Л. Педагогічні умови формування методичної компетентності майбутнього вчителя музики в процесі інструментальної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2009. 213 с.

Kasianchuk M., Drieieva Yu. Pedagogical conditions of professional competence of the future vocal teacher by means of multimedia technologies

The article highlights the pedagogical conditions for the developing of professional competence of the future vocal teacher by means of multimedia technologies. Based on the analysis and generalization of philosophical and scientific-pedagogical works, the authors clarified the essence of the definitions: "condition", "pedagogical condition". The article reveals the content of such pedagogical conditions for the development of professional competence of the future vocal teacher by means of multimedia technologies as: compliance with pedagogical expediency and strategic focus on the future profession; supply of material and technical resources for successful education; observance of ergonomic standards of interactive response between subjects of education; implementation of creative context for academic activities.

The authors believe that the pedagogical condition – compliance with pedagogical expediency and strategic focus on the future profession – should be implemented at the higher educational establishments systematically, consistently, using appropriate material that will contribute to the development of students' professional competence they need to master the profession.

According to the authors, the next condition – observance of ergonomic standards of interactive response between subjects of education – should be implemented with respect to the health condition of both student and educator, creation of psychological comfort in the individual classrooms of the educational institution, in conversational interaction between a student and an educator, and a student and multimedia technologies.

An important condition covered by the authors in the article is a supply of material and technical resources for successful education, which can be achieved with the full computerization of higher education institutions in art movement only. The pedagogical condition – implementation of creative context for academic activities – is revealed as a condition that should support, encourage and stimulate students to solve creative and problem-solving tasks.

Based on the scientific achievements of modern scientists, the authors highlight the conditions for the development of pedagogical creativity of the future vocal teachers by means of interactive technologies suggested by O. Dunaieva and the conditions for the development of pedagogical creativity in the educational process suggested by S. Smyrnov.

The article identifies the ways of the further research in the direction of conducting a pedagogical experiment in the development of professional competence of the future vocal teachers of the higher education institutions in art movement and the implementation of the methods in the educational process with the involvement of multimedia technologies.

Key words: *professional competence, pedagogical conditions, vocal teacher, multimedia technologies, means.*